

Men i hvert fald vil undertegnede gerne skrive sig på listen over dem, der ser frem til, at fødselaren næste gang finder en modstander, som han selv finder værdig og derfor tager seriøst. Det behøver slet ikke koste noget af ens originalitet, hvilket såvel Schmidts tidligere værker såvel som Hammershøjs artikel er fremragende eksempler på. Festskriftet slutter således ikke med en tidlig pensionering, men med en opfordring til fødselarens kommende udgivelser.

Lars Thorup Larsen

Seeberg – hus og hjem

Jonas Holst Sørensen: Æstetik, eksistensfilosofi og kulturanalyse i Peter Seebergs skønlitterære forfatterskab, Multivers, 2003, 304 sider, 320,- kr.

Peter Seebergs forfatterskab hører uomtvisteligt til blandt de eksklusive i dansk litteratur. Forfatterskabet er dels eksklusivt af den grund, at det er relativt beskedent af omfang, men det er tillige eksklusivt i en mere kvalificeret forstand. Seebergs tekster rummer nemlig en uhyre fint udviklet sans for sprogets nuancer, en sprogsbevidsthed der gør Seeberg i stand til med minimalistiske midler at fortælle sine historier, men som samtidig fordrer en hel del opmærksomhed af læseren. Man skal således give sig tid til at *lytte* til sproget i Seebergs fortællinger, hvis man vil have et ordentligt udbytte med sig. På sin skæve, underspillede og aldeles originale facon

formår Seeberg på én gang at berette om den moderne tilværelses eksistenser – tilpassede såvel som utilpassede – samtidig med at beretningerne om disse eksistenser reflekterer vilkårene for at skabe mening i tilværelsen i lyset af sammenbruddet i kulturens store fortællinger. Og det vil sige, at man ud over en veludviklet sans for nuancerigdommen i Seebergs sprog ideelt set også bør have et grundlæggende kendskab til den tradition, hvoraf disse fortællinger er rundet. Jonas Holst Sørensens *Æstetik, eksistensfilosofi og kulturanalyse i Peter Seebergs forfatterskab* yder værdifuld assistance, både i henseende til sproglig lydhørhed og til formidling af de temaer fra kristendommens, metafysikkens og oplysningsprojektets traditioner, der svinger med i Seebergs lavmælte fortællinger fra den hverdagsligt nære erfaringsverden.

Bogen udfolder disse temaer omkring 'huset' – 'oikos' – en lige dele hermeneutisk og græsk-antik inspireret tankefigur, en tankefigur der indfanger såvel individets selvforhold som den socialitet, der udfolder sig i og omkring huset. Ifølge denne figur består der en vital sammenhæng mellem individets selvforhold, den private husholdnings orden og bystatens/samfundets sociale indretning. Den gode orden – der er intimt forbundet med en etisk livsform – udtrykker sig ud fra denne figur i venskabet – 'oikeion' – og det knytter sig på sin side til huset i form af et 'tilhørsforhold'. Venskabet og den indre såvel som

ydre huslige 'økonomi' er begge karakteriseret ved og opretholdt i kraft af evnen til at lytte til den anden og de andre. Hermed er forbindelsen mellem kunsten at lytte og en etisk forholdsmåde antydet: Kunsten at lytte udtrykker en åbenhed overfor verden der – modsat blikket – ikke er bestemmende eller udøver nogen form for vold overfor naturen og tingene (det andet), næsten (den anden) eller samfundet (de andre).

Med udgangspunkt i denne forståelse af huset, venskabet og kunsten at lytte, som indbegrebet af et etisk efterstræbelsesværdigt forhold til verden, analyseres og fortolker JHS et repræsentativt udvalg af Seebergs værker. Læseren får stort set hele forfatterkabet præsenteret – fra debutnovellen 'Spionen' (1953) til det sidste værk 'Halvdelen af natten' (1997). Bogen giver dermed ikke alene en introduktion til de filosofiske og eksistentielle temaer Seeberg tager under litterær behandling, den følger også variationen og udviklingen i disse temaer gennem forfatterkabet. Bogens første kapitler koncentrerer sig om at fremstille de nietzscheanske og eksistentialistiske grundtoner, der præger Seebergs forfatterkab: erfaringen af kontingens, bristede kulturelle og historiske forventninger, erfaringen af at vi ikke – som det hedder med reference til Jeremias' bog i GT – er eller bliver frelst. JHS læser Seebergs roman 'Bipersonerne' som en skæv anti-genesis, og anvender den gammeltestamentlige skabelsesberetning

som modbillede til den gølge og degenererede krigsvirkelighed romanens personer befinder sig i. Under inddragelse af Camus' og Beckett's absurdisme og Sartres begreb om væren i sig selv fremstilles den unge Seebergs egenartede og originale iscenesættelse af efterkrigstidens dystre eksistensfilosofiske grundstemning, og der perspektiveres bagud til Spenglers forestilling om aftenlandets undergang og den nihilismekritik, som Nietzsche lader sine frie, værdisættende mennesker fremføre. JHS argumenterer for, hvorledes denne erfaringsbaggrund i forfatterkabets tidlige del giver sig udslag i et virkelighedsproblem. I denne henseende kan figuren Sim fra 'Bipersonerne' opfattes som repræsentativ for de fleste af de skikkelser, der krydser læserens vej i de første tekster fra Seebergs hånd: Sim kan nok finde sig til rette i verden som en fysisk verden af ting og mennesker, han lejlighedsvist støder ind i, men han kan ikke finde sig til rette i virkeligheden forstået som en verden af betydning. Årsagen hertil skal søges i, at han lider af et forkvaklet selvforhold, et selvforhold der baserer sig på en fænomenologisk konflikt i omverdensforholdet og som betyder, at hans sind 'var som et lærred, hvor hændelserne faldt på som et skyggespil' (s. 48). Mennesket hos den unge Seeberg er – med en af JHS' metaforer – uhjælpeligt og tragisk spærret inde i sit 'jeghus', fordi det ikke er i stand til at afkode tingenes og hændelsernes betydning,

og det er følgelig heller ikke i stand til at komme sin næste imøde.

I 50'erne læser Peter Seeberg Wittgensteins 'Filosofiske undersøgelser'. Dette nye bekendtskab bliver af afgørende betydning for ham, idet det løser op for 'den filosofiske ensidigheds krampe' (s.77). JHS viser meget fint, hvordan opdagelsen af Wittgenstein fra og med novellesamlingen 'Eftersøgningen' (1962) løser op for den fastlåste relation mellem individets bevidsthed og virkeligheden. Med Wittgensteins teori om sprogspil – forstået som de betydningssammenhænge vi som sprogbrugere er indlejret i – gives Seeberg en mulighed for at lade sine isolerede og hjemløse individer sprænge isolationen og den tilhørende oplevelse af at befinde sig i et værditomt rum. Menneskene er således ikke længere på gennemført tragisk vis forudbestemt til aldrig at finde sig til rette med hinanden eller virkeligheden. Der er mulighed for at bryde igennem jehusets hårde skal, og den mulighed består i *spillet* – eksempelvis illustreret ved skakspilleren Djap, der i novellen 'Hjulet' genfinder livsmodet ved at hengive sig til at trille med et bilhjul. Da Djap en dag ved et tilfælde møder vognen, der mangler hjulet, overlader han det – som den spillernatur han er – glad til chaufføren, der imidlertid spænder hjulet bagpå og kører videre, fordi det er 'en uforlignelig fornøjelse' (s. 105) at køre rundt på tre hjul! Her er tonen – frem for det tragiske – slået an til det absurd-komiske og dermed

er der, for at blive i JHS' metaforik, ikke bare sprængt en breche i jehusets mur, men tillige bragt nogle nye og anderledes lyse toner ind i det i udgangspunktet så dystre Seebergske univers. Fra at se forudsætningen for individets udviklingsmuligheder udelukkende i 'en indre ordnet økonomi', åbner der sig muligheder for, at udvikling netop kan finde sted igennem tilknytningen til det andet menneske og igennem de sprogspil, der er sammenvævede med den sociale praksis' former. Leo Gray – hovedpersonen i romanen 'Hyrder' – inkarnerer denne nye Wittgenstein-inspirerede eksistensforståelse. Gray forulykker med sin bil og bliver næsten totalt lam. I og for sig mister han alt, men netop i kraft af denne eksistentielle nulpunktssituation erfarer han, hvorledes hans liv stadig har betydning, fordi han betyder noget for andre end sig selv.

JHS illustrerer således, hvordan den fænomenologiske konflikt, der karakteriserer personerne i de tidlige værker, forskyder sig hen imod en etisk problematik. Verden er for personerne i Seebergs modne værker ikke blevet et slet og ret beboeligt sted, men der er dukket livsduelige eksistenser op, der kan holde ud at leve med sig selv og hinanden, alt sammen fordi de 'kan holde ud at leve i udspændtheden imellem lykkes momentane indtræffen og dens bortgang' (s.162). Med til denne livsduelighed hører den sorg-muntre besindelse på den uomgængelige en-

delighed, sådan som den eksempelvis finder udtryk i kortprosatteksten 'Testamente for dyrepasser ved Ålborg Zoologiske Have, Eivind Poulsen' fra 'Dinosaurusens sene eftermiddag'. I testamentet opfordrer Poulsen udtrykkeligt, og ganske blottet for sentimentalitet, sine efterladte til at fejre ham, når han er gået bort: 'Gør det ikke for beskedent. Husk hvor godt vi har det i livet, og at det ikke mere kommer igen.' (s.141) Og derved udtrykker han – lige som så mange andre af Seebergs figurer – et *Amor fati*, der indebærer en accept af endeligheden og af, at tilværelsens mening er prisgivet et spil mellem tilfældighed og nødvendighed.

'Æstetik, eksistensfilosofi og kulturalanalyse i Peter Seebergs forfatterskab' er en vellykket filosofisk vinklet introduktion til Seeberg. Det er den, fordi den opretholder en god balance mellem de etiske, eksistentielle, teologiske og fænomenologiske temaer og den tekstnære fortolkning, hvor der – tro mod intentionen hos Seeberg – lyttes til og smages på sproget. Med sine veludviklede hermeneutiske fortolkningsevner viser JHS, hvordan abstrakte filosofiske temaer kan behandles i en litterær tekstudlægning, uden at det forfalder til at blive klassisk 'Ästhetik von oben'. Begrebskomplekset omkring huset, venskabet og kunsten at lytte forekommer endvidere – uden at jeg har læst samtlige de tekster, der analyseres i bogen – på en overbevisende måde at levere et enkelt og

virkningsfuldt redskab, der er i stand til at åbne for de vide perspektiver, der er indeholdt i Seebergs forfatterskab. I kraft af dette enkle fortolkningsgreb holder afhandlingen sin retningsbestemmelse til trods for, at der undervejs i analyserne hvirvles en veritabel sky af filosofiske og litterære teoridannelser op.

Fra Marianne Juhs hånd har vi den glimrende 'Peter Seeberg – en monografi' (1999). Derudover findes der Vagn Thules ideologikritiske 'Peter Seeberg' (1972), Søren Baggenses Seeberg-fremstilling i 'Modernismen i dansk litteratur' (1967) samt naturligvis et væld af artikler. Men ingen af disse værker behandler imidlertid på en så omfattende måde de idéhistoriske temaer hos Seeberg. JHS' afhandling kan derfor – samtidig med at den fungerer som en almen introduktion – siges at udgøre et væsentligt bidrag til Seebergforskningen i Danmark. Med JHS' afsluttende karakteristik placerer Seebergs forfatterskab sig 'som helhed i *den sene tid* på dagen og på året hvor lyset er aftagende og dagene bliver kortere, og hvor det er for sent at gøre mere.' (s.275) Heldigvis for os er det endnu ikke for sent at gøre noget. Derfor: Køb bogen, læs den og bliv meget klogere på, hvorfor Peter Seeberg rager op som et fyrtårn i dansk modernistisk litteratur.

Ulrik Bisgaard